

14. 8. 2006

ID: 42605

Obchodní vztah a bezdůvodné obohacení

Je-li vztah z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění bez právního důvodu obchodním závazkovým vztahem, pak délku promlčecí doby řeší ustanovení § 397 obch. zák upravující čtyřletou promlčecí dobu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Odo 54/2004, ze dne 28.7.2004)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce JUDr. J. V., advokáta, správce konkursní podstaty úpadkyně H. z. z. p. v likvidaci, zastoupeného, advokátem, proti žalované N. s p. P., zastoupené, advokátem, o zaplacení částky 146.589,21 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Příbrami pod sp. zn. 11 C 209/99, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 9. října 2003, č.j. 27 Co 373/2003-155, ve znění usnesení ze dne 11. listopadu 2003, č.j. 27 Co 373/2003-160, tak, že rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 9. října 2003, č.j. 27 Co 373/2003-155, ve znění usnesení ze dne 11. listopadu 2003, č.j. 27 Co 373/2003-160, a rozsudek Okresního soudu v Příbrami ze dne 28. května 2003, č.j. 11 C 209/99-135, se zrušují a věc se vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal žalobou podanou dne 10. června 1999 (po zastavení řízení co do částky 174.626,37 Kč s příslušenstvím usnesením Okresního soudu v Příbrami ze dne 28. května 2003), po žalované zaplacení 146.589,21 Kč s příslušenstvím s tím, že jde o částku, kterou úpadkyně H. z. z. p. v likvidaci (dále též jen „úpadkyně“) proplatila žalované za vyúčtované zdravotní výkony, ačkoliv podle výsledků revize provedené revizním lékařem úpadkyně žalovaná vyúčtovala tyto zdravotní výkony neoprávněně.

Okresní soud v Příbrami rozsudkem ze dne 28. května 2003, č.j. 11 C 209/99-135, žalobu zamítl a žalované nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že nárok žalobce je, s ohledem na námitku promlčení vznesenou žalovanou v průběhu řízení, v intencích § 107 občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) promlčen, a proto ho žalobci nepřiznal.

K odvolání obou účastníků řízení Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 9. října 2003, č.j. 27 Co 373/2003-155, ve znění usnesení ze dne 11. listopadu 2003, č.j. 27 Co 373/2003-160, rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil a změnil ho ve výroku o nákladech řízení tak, že žalované vůči žalobci přiznal nárok na jejich náhradu ve výši 31.500,- Kč. Dále rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) vycházel z právního názoru, že závazkový vztah mezi účastníky vyplývající ze smlouvy o poskytování a úhradě nákladů zdravotní péče ve znění jejich dodatků, podle níž úpadkyně žalované jí vykázané zdravotní péče hradila, se řídí obchodním zákoníkem (ostatně tuto skutečnost ani žalobce v odvolání nezpochyboval) a že plnění, které úpadkyně žalované na základě nesprávně vyúčtovaných zdravotnických výkonů, poskytla, by bylo plněním bez právního důvodu. Takový nárok je třeba posoudit podle občanského zákoníku, protože obchodní zákoník (dále též je „obch. zák.“) vztahy z bezdůvodného obohacení neupravuje. V odůvodnění napadeného rozsudku dále uvedl, že promlčení v obchodních vztazích je třeba posuzovat podle komplexní úpravy tohoto právního institutu obsažené v obchodním zákoníku. Vycházejí ze znění ustanovení § 397 odst. 1 obch. zák. upravujícího promlčecí dobu o délce 4 roky (tzv. obecnou promlčecí dobu), nestanoví-li zákon jinak, a z názoru, že tímto jiným zákonem je třeba rozumět nejen obchodní zákoník, ale také jiný zákon, dospěl odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) k závěru, že délku promlčecí doby u nároků z bezdůvodného obohacení stanoví i pro obchodní závazkové vztahy jiný zákon, konkrétně občanský zákoník v § 107 odst. 1, a to odlišně od právní úpravy v § 397 odst. 1 obch. zák.

Vycházejí ze tříleté objektivní promlčecí doby podle § 107 odst. 2 obč. zák. (desetiletou objektivní promlčecí dobou se odvolací soud nezabýval, protože žalobce netvrdil, že bylo úmyslem žalované bezdůvodné obohacení získat), skutkového zjištění soudu prvního stupně o jejím počátku připadajícím na konec roku 1995 a z konkrétního data

uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení (v odůvodnění rozsudku uvedeno datum 29. červenec 1999, správně měl být uvedeno 10. červen 1999, kdy došlo k podání žaloby k poštovní přepravě), odvolací soud uzavřel, že nárok žalobce je promlčen, a proto mu ho přiznat nelze. V odůvodnění rozsudku dále uvedl, že vzhledem k tomu, že před podáním žaloby již uplynula objektivní lhůta, ve které nejpozději došlo k promlčení nároku, nepovažoval za rozhodný v posuzované věci počátek a běh subjektivní promlčecí doby.

Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), pokládaje napadené rozhodnutí ve věci samé po právní stránce za zásadně významné v otázce posuzování promlčecí doby z titulu bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích. Dovolatel poukázal na to, že tato jím vymezená otázka má potřebný judikatorní přesah, neboť dopadá na široký okruh jiných projednávaných případů, ve kterých odvolací soudy nezastávají jednotné stanovisko. Podle dovolatele se dopustil odvolací soud právního pochybení tím, že na institut promlčení v obchodnězávazkových vztazích nesprávně aplikoval promlčecí dobu podle § 107 obč. zák., ačkoli měl vycházet z ustanovení § 397 obch. zák. upravujícího čtyřletou promlčecí dobu.

Dovolatel poukázal na to, že vztah obchodního a občanského zákoníku je vztahem obecného a zvláštního právního předpisu s tím, že obchodní zákoník se uplatní na ty právní vztahy, jichž se výslovně týká, a občanský zákoník se uplatní ve všech ostatních majetkových vztazích. Skutečnost, že obchodní zákoník neobsahuje pojem bezdůvodné obohacení, podle názoru dovolatele neznamená, že tento institut nelze na obchodní závazky aplikovat. Vycházejí z ustanovení § 1 odst. 2 obch. zák., umožňujícího řešit některé otázky podle předpisů práva občanského, nelze-li je řešit podle předpisů práva obchodního, je třeba také hledat odpověď na otázku, co se rozumí bezdůvodným obohacením. Jinak tomu však je s délkou promlčecích dob. Pokud odvolací soud dospěl k závěru o komplexnosti a kogentnosti úpravy promlčecích lhůt v obchodním zákoníku, s čímž se dovolatel ztotožňuje, měl z něho také dovodit, že úprava tohoto předpisu má přednost před úpravou občanského zákoníku. Připuštění možnosti „odvozené“ aplikace občanského zákoníku jako tzv. jiného zákona (srov. § 397 odst. 1 obch. zák.) by podle dovolatele znamenalo rozpor se základním vymezením vztahu obou zákoníků, jak jej ustanovení § 1 odst. 2 obch. zák. definuje.

Dovolatel, poukazuje na podporu jím uplatněného dovolacího důvodu na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 383/2001, navrhl, aby dovolací soud připustil dovolání a aby napadený rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu zrušil.

Ve vyjádření k dovolání ho žalovaná označila za nedůvodné. Dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu považuje za věcně správný, neboť podle jejího názoru odvolací soud posoudil otázku promlčení nároku žalobce za aplikace ustanovení § 107 obč. zák. v souladu s právními předpisy. Obsah rozsudku Nejvyššího soudu, kterým argumentoval žalobce, jí je znám; žalovaná se však ztotožňuje s právními názory obsaženými v jiných rozhodnutích Nejvyššího soudu (v rozsudcích Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 1811/99, sp. zn. 25 Cdo 2250/2000 a sp. zn. 29 Odo 55/2001). Pro ten případ, že by dovolací soud posoudil otázku promlčení nároku žalobce odlišně než soudy nižších stupňů, navrhla, aby dovolací soud řízení přerušil a aby podal u Ústavního soudu návrh na zrušení ustanovení § 14 odst. 1 písm. i) zákona č. [328/1991](#) Sb., o konkursu a vyrovnání, v platném znění. Toto ustanovení vede podle žalované k nerovnosti subjektů; v případě vzájemných pohledávek úpadce a jeho věřitele dochází k situaci, že věřitel svou pohledávku (mnohdy několikanásobně vyšší než pohledávka úpadce) nejenže nevymůže, ale naopak je povinen uhradit pohledávku správci úpadce, aniž má možnost proti němu svou pohledávku započíst. Tato situace znamená nerovnost subjektů a rozpor s článkem 1 Listiny základních práv a svobod. Citované zákonné ustanovení je pro posuzovanou věc důležité, neboť žalovaná eviduje vůči úpadkyni pohledávku převyšující žalovanou pohledávku, kterou vůči ní započítala. Jeho zrušení by znamenalo platnost provedeného zápočtu, zánik žalované pohledávky a nedůvodnost žaloby, i kdyby nebyl nárok žalobce promlčen. Žalovaná navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobce zamítl.

V souladu s body 1., 15. a 17., hlavy I., části dvanácté, zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se pro dovolací řízení uplatní občanský soudní řád ve znění účinném od 1. ledna 2001.

Dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje dovolací soud v otázce posouzení délky promlčecí doby na vydání bezdůvodného obohacení (majetkového prospěchu získaného plněním bez právního důvodu) z obchodního závazkového vztahu, kterou odvolací soud řešil v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud nejprve zkoumal, zda řízení netrpí vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. (tzv. zmatečnosti), jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí

ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Tyto vady, k nimž dovolací soud přihlíží v případě přípustného dovolání z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3, druhá věta, o. s. ř.), však dovoláním namítány nejsou a dovolací soud je z obsahu spisu neshledal.

Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumal v napadeném rozsahu (srov. § 242 odst. 1 o. s. ř.), jsa vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně toho, jak jej dovolatel obsahově vymezil (srov. § 242 odst. 3, věta první, o. s. ř.).

Právní posouzení věci je činnost soudu, spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) vyhledané právní normy, jež vede k učinění závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná či nikoliv.

Skutkové závěry soudů nižších stupňů dovoláním nebyly (a se zřetelem ke způsobu založení přípustnosti dovolání ani nemohly být) zpochybněny, Nejvyšší soud z nich proto při dalších úvahách vychází.

Odvolací soud (a shodně i soud prvního stupně) dospěl k závěru, že pro posouzení otázky, zda je žalobní nárok na vydání bezdůvodného obohacení (majetkového prospěchu získaného plněním bez právního důvodu) z obchodního závazkového vztahu promlčen, je v otázce délky promlčecí doby určující ustanovení § 107 obč. zák. Tento jeho právní názor není správný.

V rozsudku velkého senátu obchodního kolegia ze dne 18. června 2003, sp. zn. 35 Odo 619/2002, uveřejněném pod číslem 26/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud uzavřel - zabývá se promlčením práva na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého v obchodním závazkovém vztahu přijetím plnění z právního důvodu, který odpadl - že právní úprava promlčení v obchodním zákoníku má komplexní povahu, a že ani ze skutečnosti, že obchodní zákoník výslovně neupravuje počátek běhu promlčecí doby a její délku, pokud jde o právo na vydání bezdůvodného obohacení, neplyne nutnost použití právní úpravy občanského zákoníku (jeho § 107), nýbrž pouze to, že tyto otázky je zapotřebí řešit dle obecných ustanovení obchodního zákoníku o promlčení (dle jeho § 391 a § 397). Jelikož obchodní zákoník je v poměru k občanskému zákoníku předpisem zvláštním, což platí i pro ustanovení § 397 obch. zák. v poměru k ustanovení § 107 obč. zák., použije se při řešení otázky promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních vztazích především právní úprava obsažená v obchodním zákoníku.

Ve shodě s právními závěry shora uvedeného rozhodnutí velkého senátu obchodního kolegia Nejvyššího soudu pak následně v jiném obdobném sporu (jako v posuzované věci) rozhodl Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Odo 383/2001 (uveřejněným v časopise Soudní judikatura č. 11, ročník 2003, pod číslem 198), na který dovolatel na podporu svých argumentů odkazoval. Nejvyšší soud v něm formuloval právní větu, že v případě vztahu z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění bez právního důvodu, který je obchodním závazkovým vztahem, je promlčecí doba čtyřletá (§ 397 obch. zák.). Nejvyšší soud v tomto dřívějším rozsudku rovněž vysvětlil, že k závěru, že vztah z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím bez právního důvodu (srov. § 451 odst. 2 obč. zák.) je obchodním závazkovým vztahem, je nezbytný předchozí úsudek, že majetkový prospěch, o jehož vydání se žádá, byl získán na základě vztahu, který svým pojetím odpovídá ustanovením § 261 odst. 1 až 3 obch. zák. a § 262 obch. zák.

Odvolací soud, vycházející ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, v odůvodnění napadeného rozsudku uvedl, že úpadkyně uzavřela dne 23. března 1993 se žalovanou smlouvu (ve znění jejich dodatků ze dne 23. září 1993 a 15. února 1994), v níž si její účastníci sjednali, že se jejich vztahy budou řídit obchodním zákoníkem (§ 262 obch. zák.) a podle níž úpadkyně žalované jí vykázané výkony zdravotní péče hradila. Jestliže potom odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) vyšel při právním posouzení věci z názoru, že závazkový vztah mezi účastníky vyplývající ze smlouvy o poskytování a úhradě nákladů zdravotní péče ve znění jejich dodatků, podle níž úpadkyně žalované jí vykázané zdravotní péče hradila, se řídí obchodním zákoníkem, nelze mu nic vytknout (proti závěru v uvedeném směru ostatně ani jeden z účastníků dovolacího řízení nebrojil).

Odvolací soud rovněž správně dovodil, že právní úprava bezdůvodného obohacení obsažená v občanském zákoníku (srov. § 451 a násl.) je úpravou komplexní a uplatní se jak pro občanskoprávní vztahy, tak pro obchodní závazkové vztahy, jelikož obchodní zákoník institut bezdůvodného obohacení neupravuje (srov. § 1 odst. 2 obch. zák.). Totéž platí i pro jeho názor, že ohledně promlčení nároku obchodní zákoník obsahuje komplexní úpravu. Obsahuje-li obchodní zákoník v ustanoveních § 387 až § 408 kogentní a ucelenou úpravu problematiky promlčení, dopadající například i na bezdůvodné obohacení vzniklé plněním podle neplatné smlouvy (§ 394 odst. 2 obch. zák.), je v obchodních závazkových vztazích vyloučeno použití ustanovení občanského zákoníku o promlčení (shodně srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. února 2000, sp. zn. 25 Cdo 2251/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 8, ročník 2000, pod číslem 83).

Jak vyplývá ze závěrů formulovaných ve shora uvedeném rozsudku velkého senátu obchodního kolegia Nejvyššího soudu, jakož i z dalších shora citovaných rozhodnutí Nejvyššího soudu, jež jsou mutatis mutandis uplatnitelné i v této věci, na něž dovolací soud v podrobnostech odkazuje a od nichž nevidí důvodu se odchýlit, s právním názorem odvolacího soudu na otázku délky promlčecí doby pro uplatnění žalobního nároku souhlasit nelze.

Jinak řečeno, je-li vztah z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění bez právního důvodu obchodním závazkovým vztahem (jako je tomu v posuzovaném případě), pak odpověď na otázku délky promlčecí doby řeší ustanovení § 397 obch. zák upravující čtyřletou promlčecí dobu.

Závěr odvolacího soudu, že pro posouzení otázky, zda uplatněný nárok je promlčen, je určující ustanovení § 107 obč. zák., tedy správný není a dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci byl uplatněn právem. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.). Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)